

Institutionen för Pedagogik, didaktik och psykologi

Tvåspråkiga pedagoger i enspråkig förskolemiljö

Elyse Dahlberg
December 2009

Examensarbete, 15 högskolepoäng

Lärarprogrammet
Handledare: Gabriella Åhmansson
Examinator: Göran Fransson

Dahlberg, Elyse (2009): *Tvåspråkiga pedagoger i enspråkig förskolemiljö*. Examensarbete i didaktik. Lärarprogrammet. Institutionen för Pedagogik, didaktik och psykologi. Högskolan i Gävle.

Sammanfattning

Undersökningens syfte var att undersöka hur tre tvåspråkiga pedagogerna på en mångkulturell förskola arbetar och resonerar kring tvåspråkighet och kulturmöten. Genom halvstrukturerade intervjuer skedde informationsinsamlingen som sedan sammanfattades och analyserades.

Aktuell forskning visar att tvåspråkiga barn regelbundet behöver få höra och tala både sitt modersmål och t.ex. svenska för att kunna utveckla likvärdiga ordförråd (Salameh, 2004, Rontu 2005 & Tuomela, 2001). Trots denna forskning, direktiv i läroplanen för förskolan som kräver att pedagoger i förskolan utvecklar barnens modersmål samt en inställning bland de intervjuade pedagogerna (i studien i detta examensarbete) att flerspråkighet är något positivt talar vanligen inte pedagogerna barnens modersmål i förskolan. Istället arbetar man efter en språkmetod utvecklad av Veli Tuomela som ska leda till en utveckling av barnens svenska.

Slutsatser som går att dra efter studien är att det betraktas som svårt att arbeta med mer än ett tema i förskoleverksamheten och att organisationen kring modersmålspedagogerna försvårar ett samarbete mellan dessa och de ordinarie pedagogerna på förskolan. För att låta språkutvecklingen innefatta fler än ett språk skulle pedagogerna kunna ta del av fortbildning i Lpfö98. Det skulle kunna öka förståelsen kring kultur och språk samt visa på att det inte går att välja bort barnens modersmål eftersom det ingår i pedagogernas uppdrag inom svensk förskola.

Nyckelord: förskola, modersmål, tvåspråkighet, tvåspråkiga pedagoger, flerspråkighet.

Innehållsförteckning

Inledning.....	s. 6
Undersökningens syfte.....	s. 7
Metodval.....	s. 7
Förskolan Blå – en kort presentation.....	s. 9
Pilotstudie.....	s. 9
Etiska överväganden.....	s. 10
Centrala termer.....	s. 10
Översikt av tidigare litteratur i ämnet tvåspråkighet.....	s. 10
Resultat av intervjuer.....	s. 13
Om tvåspråkighet.....	s. 13
Föräldrakontakt.....	s. 14
I barngruppen.....	s. 14
Kulturkunskaper.....	s. 16
Diskussion.....	s. 17
Referenslitteratur.....	s. 20
Bilaga 1.....	s. 22
Bilaga 2.....	s. 23

Inledning

Sverige är idag ett land där många olika nationaliteter och kulturer samspelar och/eller lever sida vid sida. Under de senaste decennierna har befolkningens sammansättning ändrats då situationen i världen, t.ex. inbördeskriget i Bosnien, gjort att människor tvingats fly sina hemländer och en del kom då till Sverige. När en familj kommer till Sverige kan kontakten med förskolan vara den första man etablerar med det svenska samhället och det är då viktigt att få kontakten att fungera och upplevas som positiv. I vissa fall anlitas en tolk och i andra fall kan en två- eller flerspråkig pedagog agera översättare om det visar sig att föräldrar och/eller barn inte talar svenska. (Bozarslan, 2001). Även om både föräldrar och barn förstår och talar svenska kan det vara så att ett annat språk, ett s.k. modersmål, talas i hemmet. Förskolan ska då informera föräldrarna om att barnet kan erbjudas modersmålsundervisning i förskolan. Denna form av undervisning är valbar, men förskolan kan enligt Läroplanen för förskolan, Lpfö98, inte undvika att tala om modersmålsundervisning med föräldrarna. År 2004 beräknades över 50000 barn i förskoleåldern tala ett annat språk än svenska hemma. Trots att Lpfö98, säger att barn ska få utveckla sitt modersmål fick bara 13% av dessa barn modersmålsstöd i förskoleverksamheten (Dahlöf & Ekelund, 2005). Detta innebär att tillgången till modersmålsundervisning generellt sett är låg, vilket i sig leder till ökad press på ordinarie förskolepersonal om målen kring modersmål enligt Lpfö98 ska uppnås.

Förskolan har en stor roll gällande små barns språkutveckling. *Språkstimulering* är idag en ofta förekommande term i diskussioner om barns språk, kanske främst när det handlar om tvåspråkiga barn. Detta examensarbete kommer att handla om språkstimulering för tvåspråkiga förskolebarn, men ur ett lärarperspektiv. En stor del av litteraturen fokuserar på barnen ur ett utvecklingspsykologiskt eller sociokulturellt perspektiv när barns språkutveckling presenteras, men ofta är utgångspunkten att barnet är enspråkigt. Det finns både forskning och populärvetenskap som uppmärksammar tvåspråkighet, men sällan finns tydliga exempel på hur skolan kan planera sin språkstimulering av tvåspråkiga barn. Ett undantag är dock Skolverkets publikation *Flerspråkighet i förskolan* (Skolverket, 2008), som innehåller exempel på hur tvåspråkiga pedagoger kan använda sina språkkunskaper som en naturlig del av sitt arbete. Även enspråkiga pedagoger kan stimulera och uppmuntra tvåspråkiga barn att utveckla både sitt modersmål och svenska, men tvåspråkiga pedagoger har ett försprång när det gäller att behärska båda språken och eventuellt också den kultur som medföljer modersmålet (Ladberg, 1996, 2003). En tvåspråkig pedagog har då en bättre utgångspunkt än en enspråkig när det handlar om att lära känna barnet och ta reda på var barnet befinner sig när det gäller språk, hemkultur, erfarenheter och intressen. 2005 publicerade regeringen en utredning som uppmärksammade diskriminering av invandrare och även där belyses den kulturella identiteten (SOU 2005:56). Barn till invandrare riskerar att anamma uppfattningen att det inte är någon idé att vara engagerad i skolan då de ändå tillhör en grupp som kommer att stå utan jobb som vuxna. Att då enbart undervisa barnen i svenska kan leda till att barn ännu starkare känner att deras hemkultur och den del denna utgör av barnets identitet inte hör hemma i Sverige. Vill pedagogerna medvetet sända ut signalen att endast assimilering är gott nog för svenskarna att acceptera när det gäller hur våra invandrare och deras barn tar sin plats i samhället?

I detta examensarbete kommer jag att undersöka vilka attityder tvåspråkiga pedagoger kan möta när det gäller att nyttja sina språkkunskaper i sitt arbete. Är förskolan de arbetar på enspråkig och i så fall varför? Hur resonerar pedagogerna själva kring tvåspråkighet och de kulturkunskaper tvåspråkighet kan föra med sig?

Undersökningens syfte

En studie på en mångkulturell förskola har genomförts för att undersöka huruvida de tvåspråkiga pedagoger som arbetar där manas att nyttja sina språkkunskaper i verksamheten. Eftersom förskolan är mångetnisk vill jag veta hur de arbetar med de språk som talas av barn och vuxna i verksamheten och hur man tar hänsyn till de olika kulturer som dagligen samlas i förskolan. Mina frågeställningar är:

Är miljön på förskolan enspråkig eller flerspråkig?

Vilka attityder möter tvåspråkiga pedagoger gällande sina språkkunskaper i sitt arbete i förskolan?

Hur resonerar pedagogerna själva kring tvåspråkighet?

Tar man hänsyn till de olika kulturer barnen har med sig hemifrån?

Metodval

För att få reda på hur pedagogerna tänker kring sin egen två- eller flerspråkighet och hur de behandlar ämnet i sin yrkesprofession valdes intervjuer som tillvägagångssätt. Stukat (2005) anser att den i detta examensarbete valda metoden, som även kallas för halvstrukturerad intervju, gör det möjligt att nå djupare då den är anpassningsbar, dvs om pedagogen berättar om något intressant kan den som intervjuar spontant ställa följdfrågor. En halvstrukturerad intervju innebär alltså att det är möjligt att gå ifrån frågeformuläret om den som blir intervjuad kommer in på något intressant. Andra tänkbara metoder skulle kunna vara att lämna ut en enkät eller genomföra observationer i förskolan. Anledningen till att de två sistnämnda metoderna valdes bort är att jag vid tidigare erfarenheter av enkäter upplevt att bortfallet blir stort p.g.a. att de tillfrågade av olika anledningar inte lämnar in svaren. Enkät svar kan innebära alltför korta svar eller att deltagaren känner en press att lämna ingående svar. Med många frågor kan personen tröttna snabbt, lägga ifrån sig enkäten för stunden och inte känna sig manad att fortsätta med en enkät som känns betungande. Att observera kan ge svar på hur pedagogerna agerar, men jag är intresserad av pedagogernas åsikter och preferenser kring arbetet som förskollärare. Kanske är det inte möjligt att i verksamheten agera så som pedagogerna egentligen skulle vilja? Rubinstein Reich & Wesén (1986) menar att observationer är ett sätt att utveckla verksamheten och eftersom jag inte visste om jag skulle ha tid att låta pedagogerna bemöta och diskutera resultatet av eventuella observationer valdes observationsmetoden bort. Intervjuer uppfattar jag som en öppnare metod. Längden och djupet

på svaren styrs både av den som intervjuas och den som intervjuar. Vi kan båda ställa frågor för att förtydliga något oklart.

Då ämnet i detta examensarbete handlar om pedagoger som behärskar två eller flera språk valdes en mångkulturell förskola slumpmässigt ut. Förskolan får i detta examensarbete det fingerade namnet Förskolan Blå. I den utvalda förskolan arbetar tre pedagoger som är två- eller flerspråkiga och alla tre har accepterat att delta i enskilda intervjuer. Information kring intervjuerna gavs till en början muntligt och sedan skriftligt. Informationen utformades enligt Humanistisk- samhällsvetenskapliga forskningsrådets punkter; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Stukat, 2005). Hur dessa krav inkluderades står att läsa i bilaga 1, som innehåller det skriftliga informationsbrevet som lämnades ut. De tre intervjuade pedagogerna talar alla svenska, men då språkförståelsen varierar har jag valt att låta samtliga få intervjufrågorna skriftligt ca en vecka innan intervjun ägde rum så att de skulle hinna läsa igenom frågorna och eventuellt slå upp ord eller uttryck som de uppfattade som svåra. Detta får tas i betänkande gällande hur de intervjuade har svarat. De tre pedagogerna har i detta examensarbete givits de fingerade namnen Alan, Bosse och Chen och dessa namn har valts för att säkra anonymiteten hos de deltagande. Alla tre är utbildade förskollärare, men har i övrigt olika bakgrund vad gäller övrig utbildning och etniskt ursprung.

Hur tillförlitliga är mina intervjuer och de slutsatser jag dragit av dem? Något man som läsare får ha i åtanke är att den som intervjuar både medvetet och omedvetet kan påverka svaren i intervjun. Ett medvetet sätt är att vinkla frågorna så att de t.ex. formar ett påstående som den som blir intervjuad kan känna press att hålla med om. Även raka och specifika frågor kan påverka utkomsten av intervjun då svaren inte kan bli så fria (och ibland utsvävande) som de kan bli med öppna frågor. Stukat beskriver för- och nackdelar med olika metoder och nämner ovanstående scenarion samt att intervjuaren kan påverka svaren genom sitt tonläge, betoning av ord och kroppsspråk (2005). Huruvida jag omedvetet har påverkat svaren genom mina gester och tonfall vet jag inte. Dock kan jag i efterhand, genom att lyssna på de inspelade intervjuerna, få en god överblick över intervjun och där ingår också mitt val av ord och betoningar på dessa. Något som jag medvetet valde att lyfta fram är det positiva i att vara två- eller flerspråkig. Anledningen är att jag genuint anser det och bör ha den åsikten då läroplanen för förskolan förespråkar detta samt för att jag ansåg att en positiv attityd gentemot pedagogernas personliga erfarenheter skulle öka mina chanser att få dem att dels ställa upp på intervju samt att både deras förtroende för mig och deras egen självsäkerhet i frågan om språk skulle kunna öka.

Jag valde att göra en fallstudie då jag koncentrerade mig på en förskola och de två- eller flerspråkiga pedagoger som arbetade där. Jag anser att studiens resultat inte direkt kan generaliseras och föras över till andra förskolor, men den är ett bra exempel på hur det kan se ut i mångkulturella förskolor och där man tagit ställning till ett språkfokus som ska gälla på hela förskolan. Som läsare bör man ha i åtanke att förskolans personalresurser och främst kontakten med modersmålspedagogerna spelar en stor roll gällande tvåspråkighet om man jämför denna förskola med andra förskolor.

Förskolan Blå – en kort presentation

Förskolan Blå är en mångkulturell förskola med fyra avdelningar där ca 15 barn finns inskrivna på varje avdelning. Personalen på Förskolan Blå arbetar efter en språkutvecklande metod utarbetad av Veli Tuomela. Alla som arbetar på förskolan, även vikarier och praktikanter, får information om detta. I en intervju i Lärarnas Tidning berättar Veli Tuomela, språkforskare, om metoden han föreläst och handlett personal i på ett antal förskolor med många tvåspråkiga förskolebarn (Jacobsson, 2002). Denna metod innebär att personalen ska uppmuntra barnen till att tala och använda nya ord. Ord som ”den” och ”där” ska bytas ut och istället preciseras. T.ex. är det enligt Tuomela bättre att säga ”Lägg fingervanten på din hylla” istället för ”Lägg den där” och peka på barnets hylla. Dialoger ska ske hela tiden och Tuomela menar att när barnet inte talar så bör pedagogen göra det och genom att beskriva vad denne gör låta barnet få smaka på nya ord. Om personalen börjar använda Tuomelas metod för språkanvändning, och själva tror att den är bra, sker också omprioriteringar i vardagen som att ha samling i mindre grupper för att öka chansen för det enskilda barnet att få tala (Jacobsson, 2002). Tuomela menar att det är i förskolan personalen har chansen att utveckla språket hos det enskilda barnet, därför att i skolan är grupperna större och följaktligen blir gruppaktiviteterna desto fler. Språket som står i fokus på den aktuella förskolan är svenska, dvs personalen satsar på att utveckla barnens svenska. Ivarsson (2003) pekar i sin studie på att förskolebarns vardag är fylld av många olika aktiviteter, planerade som oplanerade. Med stora barngrupper och lite personal är det inte möjligt för pedagogerna att närvara vid varje enskilt barns aktiviteter, vilket gör metoder som Tuomelas bra då de inte kräver t.ex. en samling för att genomföras utan kan verbalt genomföras var som helst. För att utveckla andra språk än svenska skulle språkväxling bland vuxna kunna vara en metod och huruvida detta förekommer undersöker jag i mina studier.

Pilotstudie

Som metod, som står att läsa ovan, valdes genomförande av en halvstrukturerad intervju som spelades in via en ljudupptagare för att sedan ordagrant skrivas ned. I pilotstudien valdes att ställa de fem första frågorna av 15 till Alan, som senare också deltog i den längre intervjun. Samtliga frågor finns att läsa i Bilaga 2. Trots att de fem första frågorna är mycket öppna och inte direkt knyter an till ämnet om tvåspråkiga pedagoger så är det viktigt att se vilket gensvar frågorna ger och reflektera över detta för att eventuellt göra förbättringar inför de faktiska intervjuerna. Då jag lovat pedagogerna att de ska få intervjufrågorna i förväg vill jag ta reda på hur detta kan tänkas påverka pedagogerna – gör detta att de endast ger korta sammanfattningar till svar eller svarar de ändå öppet, spontant och detaljerat? Dessutom är det viktigt att veta om den valda lokalen för intervjun är inbjudande till samtal. Resultatet av pilotstudien försäkrade mig om att jag fattat rätt beslut när jag erbjudit pedagogerna att få se intervjufrågorna i förväg. Alan svarade engagerat och uppträdde avslappnat. Slutsatsen av pilotstudien blev därför att frågorna var en god inledning på intervjun och att lokalen vi befann oss i, ett avskilt samtalsrum, var lämpat för intervjuer. Själva pilotstudien tog drygt tio minuter att genomföra, men följande intervjuer förutsatte jag skulle ta längre tid. Dock var jag medveten om att övriga pedagoger kanske inte skulle prata så fritt som Alan utan skulle kunna behöva mer vägledning kring frågorna eller ge kortare svar.

Etiska överväganden

Intervjuerna ägde rum på förskolan, dvs. pedagogernas arbetsplats. Där finns ett rum för enskilda samtal och två av intervjuerna skedde där. Under den tredje intervjun blev det missförstånd kring lokalen, som blivit dubbelbokad. Förskolechefen erbjöd då sitt kontor som lämplig plats. Detta gick bra tills en av Chens kollegor knackade på och steg in i rummet, detta i ett tidigt skede av intervjun. Jag befarade då att Chen skulle bli mer tillbakadragen under följande frågor, då det förtroliga klimat jag försökt bygga upp försämrades. Pedagogen insisterade dock på att fortsätta intervjun och svaren blev varken märkbart mer kortfattade eller mer ytliga.

Centrala termer

Ord som förekommer i examensarbetet och kan vara svåra att definiera, då de kan ha olika betydelse beroende på vem som använder dessa, förklaras nedan. Definitionerna i detta examensarbete är baserade Nationalencyklopedins definitioner samt Tuomelas definitioner i dennes avhandling (2001).

Tvåspråkig: Person som behärskar två språk.

Flerspråkig: Person som behärskar tre eller fler språk.

Språkstimulering: Pedagogisk metod för att utveckla barnets språk.

Modersmål/Hemspråk: Det språk barn lär sig först och/eller språk som talas hemma i familjen.

Språkväxling: Att växla mellan t.ex. svenska och finska under ett samtal.

Språköverskridande: Att använda ord och uttryck på ett språk, som man egentligen inte behärskar, för att skapa eller visa samhörighet.

Översikt av tidigare litteratur i ämnet tvåspråkighet

Litteraturen kring tvåspråkighet med fokus på förskolan är begränsad. Vetenskapliga artiklar från andra länder är fler än de svenska, men jag har ändå valt att försöka prioritera svenska källor, dvs artiklar och avhandlingar till mitt arbete. Jag anser att det är viktigt att kunna applicera litteratur på en svensk förskola och främst att lärarperspektivet och samhällets normer kring olika kulturer ska stämma. Eftersom jag inte har för avsikt att göra en jämförelsestudie ser jag ingen relevans i att använda studier om t.ex. Nordamerikanska pedagoger då det svenska och det amerikanska skolsystemet skiljer sig åt och därmed skapar olika förutsättningar för pedagogerna i respektive land. Trovärdiga referenser är givetvis av

stor vikt och därmed har jag gjort detta urval. Av den anledningen är inte alla referenser nyligen publicerade, men tyngd kommer att ligga på forskning gjord på 2000-talet. En avhandling jag bedömt som särskilt relevant för detta examensarbete är skriven av Salameh (2003) och handlar om språkstörningar bland tvåspråkiga barn som invandrat eller är födda av föräldrar som invandrat. Salameh har genom sina studier bl.a. kunnat dra slutsatsen att de tvåspråkiga barn som har språkstörningar har en språkutvecklingskurva som alla andra barn, men är extra beroende av att kontinuerligt få höra både svenska och sitt modersmål under en längre period för att de ska följa sin egen kurva. En liknande studie har genomförts i Finland och man drog samma slutsatser, dvs att det inte är skadligt för barn med språkstörningar att lära sig två språk samtidigt (Byring, Korkman, Mickos & Westman, 2008). Att regelbundet få tala och lyssna till både majoritetsspråket och sitt modersmål är dock viktigt för alla tvåspråkiga barn om de ska kunna bygga parallella ordförråd. Om barnet bara lär sig svenska i skola eller förskola och talar t.ex. grekiska hemma leder det till att språken blir begränsade till olika situationer istället för att barnet kan tala om matematik och grekisk matlagning både på svenska och grekiska (Ylikkiiskilä, 2001 & Tuomela, 2001).

Idag finns invandrare och flyktingar från ett 100-tal länder i Sverige (Håkansson, 2003). Redan 1979 skrev Goel (1979) om problematiken kring minoritetsspråk och menade att invandrabarns identitet riskerar att splittras när deras modersmål inte bekräftas. Betydelsen av modersmålet är alltså inget som forskare och myndigheter nyligen börjat uppmärksamma, men fokus ligger annorlunda. Numera går det inte att som Goel konstatera att barn behöver ett väl utvecklat modersmål innan de börjar tala svenska utan att behöva argumentera för sitt ställningstagande. Håkansson (2003) beskriver de olika språkstammar som finns i världen och visar på att de indoeuropeiska språken är många och utspridda över Europa och Asien. Svenska, grekiska och farsi är exempel på språk som alla tillhör denna gren. Håkansson skriver att dessa språk är väl representerade i svenska förskolor, vilket kan förklara ställningstagandet som bl.a. Goel antog kring modersmål och ett andra-språk syftar till språk av samma språkfamilj. Diskussioner om t.ex. huruvida en god somaliska ger ett försprång till att utveckla en god svenska existerar inte. Numera växer attityden kring modersmål mot att se modersmålet som positivt i sig utan att det ska behöva representera en bro till ett annat språk. Internationell kommunikation har idag fått en given plats i vår vardag och då behövs många olika språk för att säkra den kommunikationen, t.ex. i form av tolkar (Hays 2009).

Den mer privata kommunikationen, där vi talar med våra nära och kära, riskerar att försvåras om barn inte använder sina modersmål för att de mottagit signaler om att deras modersmål varken behövs eller anses ha en god status i Sverige. Axelsson (2002) refererar till internationella granskningar där hon presenterar faktorer som är avgörande för minoritetsspråkselevs skolframgång. Ett av dem är modersmålets användning och status i förskolan och skolan. Det har visat sig i flera undersökningar att det svenska språket dominerar både i skolan och i hemmet och att detta leder till att kunskaperna i modersmålet försvagas. För tvåspråkiga barn är modersmålet en central del av barnets identitet och språktrenden att endast tala svenska innebär då ett förnekande eller avståndstagande av sin egen eller föräldrarnas hemkultur. Axelsson (2002) refererar till internationella granskningar där hon presenterar faktorer som är avgörande för minoritetsspråkselevs skolframgång. Även Ladberg (1996 & 2003), Baker (1996), Rontu (2005) och Ylikkiiskilä (2001) beskriver hur förskolans och skolans avvisande attityd gentemot elevernas modersmål påverkar barnens språkkunskaper och intresse att använda sig av sitt första språk. I Lpfö98, står det att

”Förskolan kan bidra till att barn som tillhör de nationella minoriteterna och barn med utländsk bakgrund får stöd i att utveckla en flerkulturell tillhörighet” samt att ”--- barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att både utveckla det svenska språket och sitt modersmål”. Veli Tuomela (2001) har studerat hur tvåspråkiga (finska och svenska) elevers villkor gällande språkanvändandet i undervisningen påverkar deras språkutveckling i respektive språk. Studierna visar på det komplexa i att hålla både modersmålet och ett andra språk vid liv, då språkkunskaperna är sköra i det avseendet att de avtar vid icke regelbunden användning samt är starkt påverkade av vilken status språken har i olika sammanhang. González (2004) har dock kommit fram till att det är möjligt för förskolebarn att dra paralleller till sitt modersmål och därmed utveckla det även om undervisningen bara sker på t.ex. engelska. Hennes studie är ett exempel på att det inte finns någon generell sanning i frågan, men de flesta studier tyder på att barn behöver få ta del av även sitt modersmål i skolan för att dessa ska kunna utvecklas på samma nivå.

Roth (1996) menar att den generella attityden hos svenskar är paradoxal då vi dels menar att mångfald och mångkultur är något berikande, men samtidigt anses svenskar angelägna om att s.k. svenska normer och det svenska språket ska inneha en första plats när det gäller vilken kultur och vilka språk som ska prioriteras hos befolkningen. Han menar att detta inte går ihop och att det faktumet är något våra invandrare och barn till invandrare märker, vilket kan uppfattas som påtryckningar till assimilering både i språk och kultur. Detta är också något Axelsson (2003) problematiserar. Rontu (2005) beskriver i sin avhandling hur även barn i förskoleåldern vid åldern tre-fyra år uppfattar vilket språk som anses ha högst status (i detta fall handlar det om finska och svenska). Barnet börjar då förhålla sig till det, även om det tidigare blivit exponerat för båda språken ungefär lika mycket då föräldrarna valt att tala varsitt språk med barnet. Att barnet svarar på svenska när föräldern talar med barnet på t.ex. polska behöver enligt Ladberg (2003) inte innebära att barnet tagit avstånd från polskan, men Rontu (2005) menar att det kan betyda att barnet inte identifierar sig med polskan i första hand. I Rich & Davis (2007) studie är detta mycket framträdande då de visar på hur barn i yngre skolåldern är mycket noggranna med att separera språken de talar i skolan och hemma. Deltagarna i studien visar även upp ett beteende som kan tolkas som att de är rädda för att bli ”avslöjade” om de skulle tala sitt modersmål i skolan, trots att detta uppmuntras av deras lärare. Behovet av att passa in bland majoriteten av eleverna är klart dominerande i Rich & David studie.

Tuomela (2001) visar dock på att det är möjligt för barn att lära sig två språk parallellt och med likvärdiga ordförråd. I sin avhandling beskriver han bl.a. elever som går i klasser där två språk dagligen talas och hur dessa elever utvecklar en identitet som hör samman med två språk och två kulturer. Tuomela menar dock att det bör finnas en kontinuitet i undervisningen så att inte ett av språken med tiden får en allt mindre roll i vardagen. Liknande språkförskolor finns i Sverige, men enligt Lpfö98 ska pedagogerna på förskolan ansvara för att det enskilda barnet får utveckla både svenska och sitt modersmål. Detta är en viktig del i uppdraget som pedagog i svensk förskola då språk, enligt Ladberg (2003), är en färskvara och för att tala ett språk flytande bör det användas så ofta som det är möjligt. Utan utbildning i frågan är det dock svårt för en pedagog att veta vad som krävs. Benson (2008) visar i sin studie på att utbildning är ett krav för att kunna undervisa i två språk och att det idag kan sättas för stor press på lärare att fungera både som lärare i sitt ämne (eller som förskolepedagog) och som språklärare.

Resultat av intervjuer

Här följer en sammanfattning av intervjuerna, som här är indelade i fyra områden: Om tvåspråkighet, Föräldrakontakt, I barngruppen och Kulturkunskaper. Samtliga ställda frågor i intervjuerna finns redovisade i bilaga 2.

Om tvåspråkighet

Ingen av de tre pedagogerna är födda i Sverige eller har gått i svensk förskola eller skola, men alla tre har barn som gått i svensk förskola och skola. De har därför erfårit ett föräldra- och pedagogperspektiv, men har inget direkt barnperspektiv i frågan om tvåspråkighet. Alan ger gärna exempel på hur de egna barnen utvecklats två språk, men då utifrån ett föräldraperspektiv då han lyfter fram hur de språkval han gjort som förälder lett till att hans barn i vuxen ålder är tvåspråkiga. Alan berättar att han inte upplevt att förskolan haft något engagemang för tvåspråkighet och påtalar att han inte tror att han blivit anställd p.g.a. sina språkkunskaper utan p.g.a. sin utbildning som förskollärare. Bosse upplever inte heller att det funnits något engagemang för tvåspråkighet och önskar ett närmare samarbete med modersmålspedagogerna. Han menar också att pedagogerna själva måste vara bestämda i frågan och visa på vad de vill, dvs utöka samarbetet med modersmålspedagogerna och uppmärksamma frågan om tvåspråkighet. Chen talar om en medvetenhet om barnens modersmål, men att andra språk än svenska inte varit prioriterade i verksamheten. Alan menar att om man i sin vardag klarar sig med sina (dubbla) språkkunskaper är man tvåspråkig. Denne tillägger också hur fördelaktigt det är att vara tvåspråkig och att många uppfyller kriteriet (efter Alans definition) av att vara tvåspråkig. Bosse har större krav jämfört med Alan. Han menar att man måste kunna tänka på båda språken. Språket ska ”komma naturligt” och det ska vara enkelt att växla från ett språk till ett annat utan att behöva översätta, dvs. tänka efter, först. Chen anser att man bör förstå och bli förstådd på båda språken för att klassas som tvåspråkig. Han tillägger att det inte bör uppstå en massa missförstånd p.g.a. problem med språket. Definitionen av att vara tvåspråkig är skiljer sig mellan de tre pedagogerna, men alla menar att man som tvåspråkig ska kunna klara sig i olika situationer i vardagen utan att språkrelaterade missförstånd sker. Vikten av att ha ett rikt, eller i alla fall jämbördigt, ordförråd på båda språken är något Alan ger exempel på när denne säger:

Om jag inte kunde svenska så bra och inte förstod mina arbetskamrater så spelar mina kunskaper i (---) ingen roll. Jag skulle inte kunna hjälpa någon om jag inte kunde berätta för mina kollegor vad det är frågan om. Det går inte att jag förstår hälften av vad X säger och hälften av vad någon annan säger. Då blir man ändå missförstådd.

Han menar att man måste hålla sina språkkunskaper vid liv genom att använda språken och ger sin egen familj som exempel då han berättar att trots att de egna barnen är tvåspråkiga oroar han sig över hur ofta de får tillfälle att underhålla sina språkkunskaper. Själv menar han att det för honom är viktigt att tala sitt modersmål hemma eftersom hans vänner till stor del består av svenskar och med dem talar han bara svenska. Han berättar att han ibland språkväxlar mitt i en

mening och t.ex. säger ”köttfärs” när han talar modersmålet, men det beror inte på att han inte kan ordet på hemspråket utan för att det kommer naturligt. Denna erfarenhet är något även Bosse och Chen upplever. De menar att det inte är fel i att språkväxla så länge det inte beror på en brist i ordförrådet. Alla tre intervjuade pedagoger tycker att det är självklart att två- eller flerspråkighet är att beakta som något positivt, men anser samtidigt att förskolan främst ska lära ut och föra dialoger på svenska med barnen.

Föräldrakontakt

I kontakten med föräldrar använder sig pedagogerna av sina modersmål. Bosse har ett modersmål som flera av föräldrarna behärskar och därför kommer det till användning främst i föräldrakontakter, som vid inskolningar och utvecklingssamtal. Chen talar också främst om kontakten med föräldrar som inte behärskar svenska eller känner sig mer bekväma i att tala sitt modersmål när de behöver tala om personliga och/eller känsliga frågor. Han har även skriftligt översatt information från svenska till modersmålet då han känner sig säker i rollen som tolk p.g.a. en tidigare utbildning till just tolk. I föräldrakontakten är det också bra att ha kulturkunskaper med sig i sin yrkesprofession. Samtliga pedagoger anser att det är en fördel att känna till andra kulturer eller bara tillhöra en annan kultur själv. Bosse påtalar att trots att hans egen hemkultur är mycket lik den svenska så inger hans ursprung en trygghet för föräldrar som själva kommit till Sverige från andra länder. Alan vill se sig som en god representant för andra invandrare och främst de som kommer från samma hemland som han. Han menar att invandrare ofta ses som en kollektiv grupp och berättar att han egentligen inte ser något fel i det då han starkt identifierar sig med andra från hemlandet, även människor han aldrig träffat utan bara sett på TV eller läst om i tidningar. Likaså blir han besviken när hans landsmän begår brott eller fastnar i en fattig förort. Han vill själv gärna framstå som någon som ”lyckats” i det nya landet och tror sig vara en god förebild för föräldrar i familjer där man nyligen kommit till Sverige. Han berättar också att föräldrar har talat om för honom att de uppskattar att han finns både som pedagog och språkstöd. Både Chen och Alan menar att deras anställning på förskolan innebär en ekonomisk vinst för förskolan då man inte behöver anställa tolkar särskilt ofta. De ser inga problem i att agera översättare utan ser det som en självklarhet att kunna hjälpa till. Chen påpekar också att de pedagogiska kunskaperna som en förskollärare har kan försvinna i översättningen vid användandet av en tolk och menar att det i känsliga situationer som när man diskuterar specialinsatser för ett barn är en fördel om de som översätter kan använda rätt typ av ord.

I barngruppen

Gemensamt för de tre pedagogerna är att de i första hand vill utveckla barnens svenska. Hemspråket och pedagogernas språkkunskaper behandlas som en hjälp när pedagogerna är osäkra på om information når fram på svenska. Alan beskriver situationen på följande sätt:

Vissa barn här... Enda möjligheten för dem att prata svenska är här. Hemma har de parabol och lyssnar på radio på sitt hemspråk. Hemma i familjen pratar de bara sitt hemspråk. Enda möjligheten att lära sig svenska blir på förskolan. Därför är det viktigt att satsa här.

Alla tre berättar också att de föredrar att separera svenska och modersmålet, så att man på förskolan talar svenska och i hemmet t.ex. arabiska. Detta är något de främst anser vara viktigt i familjer där föräldrarna talar svenska med stark brytning och litet ordförråd. Dock kan denna separering göra att barnen tillägnar sig helt olika ordförråd och inte klarar att använda synonymer på de språk barnet talar. Detta är också något pedagogerna påtalar och alla tre uttrycker också en oro över att hemspråkspedagogerna inte kan ägna så mycket tid som barnen skulle behöva för att utveckla sitt modersmål. Alan menar också att i vissa fall kan inte pedagogerna på förskolan kommunicera med modersmålspedagogerna då deras svenska inte räcker till. Detta gör att pedagogerna kan känna sig klivna. Bosse uttrycker att förskolan skulle kunna vara bättre på att ta tillvara pedagogernas språkkunskaper så att barnen med ett annat modersmål än svenska lättare kan sätta sig in i olika sammanhang, men också att modersmålspedagogerna borde vara närvarande vid inskolningar för att underlätta kommunikationen både med barn och föräldrar. Han menar dock att det inte går att vänta på att situationen med modersmåls lärarna blir bättre, utan att de resurser som finns borde utnyttjas i väntan på att organiseringen av hemspråkspedagogerna förbättras. Vid intervjun med Chen ställs frågan om det känns som att pedagogerna på förskolan och modersmålspedagogerna gör helt olika saker och då svarar han att det känns som att de är i helt olika världar, vilket tyder på att även han uppmärksammat problem i samarbetet och känner en frustration över detta.

Alan förklarar att det händer att han använder barnets hemspråk, men att då ska det vara något speciellt, t.ex. något som handlar om vad som händer i hemmet. Det händer också att han först säger något på svenska och sedan översätter till sitt modersmål så att barnen får samma ordförråd i båda språken. Bosse tror att det är bra att även svenska barn får kontakt med andra språk än svenska i förskolan. Han berättar att det är bra att barnen märker att det finns många olika språk som alla fungerar som kommunikationsmedel och Bosse har märkt att barnens språkintresse kan väckas ytterligare när de får lyssna till och lära sig enstaka ord på ett främmande språk. Chen tycker att det är självklart att barn till svenskfödda föräldrar gynnas av att höra främmande språk talas och uttrycker det på följande sätt:

Det är bra att barnen pratar med varandra och blir medvetna om att man har olika språk. När hemspråkslärarna kommer så kan det vara många barn som får chans att lyssna på franska, kurdiska... Här lägger man grunden för hur de kommer att uppleva samhället. Att de ser att arabiska, kurdiska eller engelska inte är konstiga språk utan ett språk i mängden och att det inte är konstigt för att det inte är svenska. Det går snabbt för barn att acceptera varandra. Men när det gäller vuxnas fördomar, det tar barn efter och det är läskigt att se ibland. Om man är i en miljö där man pratar olika språk och man ser olika ut så blir det senare inget konstigt i skola och arbete.

Användandet av Veli Tuomelas metod för att utveckla svenska är förekommande, men fortbildningen har inte varit till för alla. Alan berättar att två av totalt 13 ur personalen har fått uppdatera sig gällande Tuomelas språkmetod. Bosse berättar att denna metod har gjort språkutvecklingen enkel för pedagogerna. Vid studiebesök på andra förskolor har denne märkt att man haft språket som ett eget moment i egna övningar och Bosse menar att dessa övningar mycket väl kan vara ett gott komplement till den ordinarie språkstimuleringen, men att det inte räcker med en eller två övningar på några minuter. Chen instämmer i att Tuomelas metod inneburit en positiv utveckling och berättar att pedagogerna också uttrycker sig annorlunda

mot varandra och använder färre tomma ord, t.ex. ”den” i sina samtal. Ingen av pedagogerna talar om vare sig Lpfö98 eller Barnkonventionen i förhållande till barnens språk. I dessa dokument står det att barnen har rätt till sitt språk och sin kultur samt att det ingår i pedagogernas uppdrag att stärka barnens kulturella tillhörighet. Frågorna i intervjuerna nämner varken Lpfö98 eller Barnkonventionen och det är ett medvetet val då jag inte velat påverka pedagogerna i deras berättande av vad de anser vara viktigt kring tvåspråkighet.

Kulturkunskaper

Alan känner sig trygg i att ha sina kunskaper om sitt hemland, länder som gränsar till hemlandet och om Sverige. Kunskapen om ord relaterat till kulturen uppmärksammas av Chen som berättar om vikten av att förmedla saker på rätt sätt för att nå både barn och föräldrar. ”Arg” kan t.ex. vara ett laddat ord på arabiska. Känner man till kulturen så kanske man väljer ett annat ord eller pratar med en annan ton när man ska berätta något och påpekar att språk innebär mycket mer än ord.

Den mest framträdande skillnaden mellan enspråkiga och tvåspråkiga pedagoger menar de intervjuade pedagogerna är insikt och förståelse för hur det är att dagligen balansera mellan två kulturer. Alan ger ett exempel som handlar om att ett nytt barn inskolas på avdelningen. När föräldrarna för första gången kommer på besök tillsammans med sitt barn har pedagogerna på avdelningen fått uppgifter om att fadern är en mulla, en högt uppsatt religiös ledare inom islam. Trots att pedagogen inte själv är muslim har denne kunskap om den muslimska kulturen då denne kommer från ett land som gränsar till flera muslimska länder. En kulturkrock uppstår när fadern inte vill hälsa på den kvinnliga personalen genom att ta i hand. De svensk-födda i personalen kommenterar inte detta då familjen är på besök, men ger negativa kommentarer när familjen gått därifrån. Alan blir då en slags medlare och berättar om hur ortodoxa muslimer hälsar på varandra utan att ta i hand och i takt med att informationen sjunker in blir också acceptansen större bland kollegorna. Alan menar också att pedagoger med erfarenhet av andra kulturer kan använda sina kunskaper i sin yrkesroll och inte låta språket bli den enda extra tillgången pedagogerna kan bidra med. Han ger exempel på hur man arbetar på en förskola i England:

Där på en förskola var det så att när det var en indisk högtid så kom de indiska mammorna till köket och lagade mat åt alla barnen. Det här kallar jag mångkulturellt! Och kläderna de skulle använda sattes upp på väggarna. Man hade många affischer och bilder och barnen fick äta maten som indierna åt. Det är en jättebra satsning. I Sverige är det inte så, man jag hoppas att det kan bli så. Vi som är tvåspråkiga kan ju hjälpa till när det gäller att föra vidare kunskaperna, men jag vet inte om det är ekonomin eller vad det är som sätter stopp. Eller kanske personalen. Det är inte alltid så många (tvåspråkiga) som jobbar i förskolan. Men de som finns kan man ju använda på bästa sätt och inte bara låta dem tolka.

Sammanfattningsvis anser alla tre pedagoger i studien att det alltid är en fördel att kunna många olika språk, men ger sällan utrymme för barnen att samtala på andra språk än svenska. Dels menar pedagogerna att det är bra att låta alla barn få ta del av olika kulturer och lyssna till andra språk, men prioriteringen av barnens svenska har blivit dominerande.

Diskussion

Vad innebär då de resultat jag fått genom mina intervjuer? Språkmiljön i förskolan är enspråkig och modersmålsundervisningen upplevs som bristfällig både i tid och innehåll. De språkkunskaper pedagogerna har nyttjas främst i kontakten med föräldrar. Hur kan detta tolkas och vad kan det ge för konsekvenser?

En synpunkt på att man bara fokuserar på svenska i förskolan: Var ska barnen tala sitt modersmål med jämnåriga om inte på förskolan? Dilemmat med (uppfattad) bristfällig modersmålsundervisning är uppenbar och något samtliga pedagoger behöver ta ställning till för att kunna avgöra huruvida svenskan ska få fortsätta ha ensamt fokus eller om barnens modersmål ska få ta större plats i vardagen. Även Sveriges integrations- och jämställdhetsminister påtalar problemet med organisationen av modersmålspedagoger och menar att problematiken ligger i att kommunen ansvarar för modersmåls lärarna och förskolorna för sina pedagoger. Detta är något ministern hoppas få tid till att arbeta med inom kort. (El Rafie, 2009). Obondo skriver i *Tvåspråkiga barn och skolframgång – mångfalden som resurs* att när språken i skola och hem skiljer sig alltför mycket skapar det problem för våra framtida skolbarn (Axelsson, 1999). Det är alltså av största vikt att tvåspråkiga barn lär sig synonymer på båda språken de talar och kan använda båda språken i olika sammanhang. Det är inte möjligt för alla barn att få tala sitt modersmål med pedagogerna på förskolan, men ska då alla barn få stå tillbaka, även de som skulle kunna ha den möjligheten? Är det då att särbehandla de elever som får möjligheten att tala sitt modersmål på förskolan? Roth (1996) beskriver hur positiv särbehandling kan uppfattas. Att uppmärksamma ett minoritetsspråk eller en minoritetskultur kan sticka ut, men majoritetskulturen uppmärksammas automatiskt då den är rådande norm. I *Flerspråkighet i förskolan* (Benckert, Håland & Wallin, 2008) finns flera metoder beskrivna om hur barn kan få ta del av sitt modersmål även om personalen saknar kunskap i språket.

Alla tre pedagogerna som blivit intervjuade anser att deras egna språkkunskaper alltid är bra att ha och att de aldrig upplevt det som negativt att tala fler än ett språk. Hur upplever de tvåspråkiga barnen situationen om de manas att tala svenska fyra-tio timmar om dagen? Ger det inte en signal att hemspråket inte är lika viktigt som svenskan eller att hemspråket inte är till för dem själva? Barnen ser att pedagogerna ibland använder barnens modersmål i samtal med föräldrarna. Skulle det kunna ge signalen att t.ex. arabiska är ett auktoritetsspråk eller ett språk som främst de vuxna talar och kontrollerar? Håkansson (2003) sammanfattar flera studier som visar på att modersmålet är något barn och ungdomar främst talar med äldre människor från samma ursprungskultur som de själva. Med andra unga talar man ofta svenska, som är det språk de unga behärskar bäst om man jämför svenska och modersmålet. Ladberg (2003) och Arnberg (2004) menar att det är viktigt att tvåspråkiga barn får träffa andra barn som har samma modersmål som de själva och att de manas av vuxna att tillsammans leka och tala med varandra på modersmålet. Arnberg menar att barnen annars har en tendens att tilltala varandra på svenska. Detta tyder på att det inte räcker att barnen träffar andra barn med samma modersmål på förskolan utan att ett engagemang från pedagogerna är avgörande för att dessa möten ska ha en språkutvecklande effekt även på barnens modersmål. Då krävs det också att

de vuxna värderar barnens modersmål likvärdigt med svenskan (som man nu engagerat personalen i att utveckla).

Rich & Davis (2007) studie av tvåspråkiga barn ger slutsatsen att barn känner av den rådande språknormen och gärna vill anpassa sig för att kunna identifiera sig med majoriteten. Precis som Chen talar om i intervjun är det då viktigt att visa barnen att det finns många olika språk som kan användas som kommunikationsmedel. Att prioritera endast ett språk kan lyfta fram vissa barn som avvikande när de inte talar majoritetsspråket. Bredänge (2003) lyfter i sina intervjuer med tvåspråkig skolpersonal fram hur integration inte är något som vilar på våra invandrare utan är en process som också majoritetsbefolkningen, och de barn som ingår där, måste ta del av för att det ska fungera.

Roth (1996) resonerar kring olika sätt att se på kulturer och menar att om mångkultur i sig är något gott så borde våra olika kulturer inte vara något problem. Då språket är en del av kulturen borde i så fall inte två- eller flerspråkighet i skola och förskola heller vara något problem. Om normen är att mångkultur är något berikande betyder det att alla kulturer och språk får samma värde i skolan och på så sätt får också de olika kulturbärarna samma värde. I Förskola Blå kan intrycket ges att svenskan är viktigare än att utveckla modersmålet. Alla tre pedagogerna i intervjun menar att det är viktigt att kunna svenska för att kunna leva i Sverige, men varken Alan eller Chen har särskilt höga krav på vad en fungerande svenska är när frågan om tvåspråkighet ställs. Är då normerna skilda för vad som är en accepterad svenska i allmänhet och vad som är en accepterad svenska för barnen som går i Förskola Blå? Etik och moral är, enligt Lpfö98, förskolans hjärtefrågor och om alla ska känna ett lika värde borde barnens egenskaper, t.ex. deras språkkunskaper i *alla* språk, värderas högt.

Att delta i språkprojekt kan ses som problematiskt då projekten ofta är tidsbegränsade och generöst tilltagna resurser försvinner. Axelsson, Lennartson-Hokkanen och Sellgren (2002) beskriver och utvärderar olika språkprojekt för att främja tvåspråkighet i Stockholmsregionen och även om dessa projekt i sig tog slut efter en tid så är utvärderingen av pedagogernas inställning värdefull. En utbildning är alltid en utbildning och erfarenheten av projekten bär pedagogerna alltid med sig. För att vidareutveckla min egen studie skulle jag vilja jämföra attityder och erfarenheter mellan de tre två- eller flerspråkiga pedagogerna i mina intervjuer och övrig personal på förskolan. Hur har de intensiva dagarna med Veli Tuomela utvecklat deras sätt att agera och samtala med barnen, men främst; finns det plats för ett engagemang för fler språk än svenska? Måste svenskan ersätta modersmålet eller är det möjligt att båda språken utvecklas parallellt? Är problematiken med modersmålspedagogerna det enda som hindrar en tvåspråkig vardag för tvåspråkiga barn? Bosse har en aning avvikande inställning då han uttryckligen är bekymrad över att barnen inte får chansen att tala både svenska och sitt modersmål på förskolan. Problemet är inte något som någon annan äger, utan denne är beredd att låta pedagogerna omgruppera sig för att det ska gynna barnen som går på förskolan för tillfället. Om pedagogerna på förskolan tvingas välja mellan olika inriktningar istället för att arbeta med flera är det beklagligt. Om så är fallet framgår inte av intervjuerna, men det framstår som att projektet med svenska har slukat både tid och tankar hos pedagogerna, vilket gör att de för tillfället inte är mottagliga för att arbeta med flera fokus samtidigt – i det här fallet att både utveckla barnens svenska och deras modersmål. Den bristande

kommunikationen med modersmålspedagogerna ska heller inte undervärderas då den ses som problematisk av alla tre pedagoger i intervjuerna.

Förskolan ska enligt Lpfö98 bekräfta samtliga kulturer inom barngruppen och visa på dess fördelar. Det ger en god grund till att acceptera varandra, oavsett bakgrund och modersmål. Även Barnkonventionen uppger i artikel 30 att barn har rätt till ”--- sitt språk, sin kultur och sin religion”. Sveriges integrations- och jämställdhetsminister, Nyamko Sabuni, blev själv tvåspråkig då hon som ung kom till Sverige och berättar att:

Swahili och svenska har blivit en del av min identitet. Övriga språk är bara kommunikationsmedel. (El Rafie, 2009).

Innan en människa etablerar en närmare relation till ett språk kan man anta att t.ex. svenska bara är ett kommunikationsmedel för ett barn som nyss lärt sig eller håller på att lära sig svenska. Det får vi alla acceptera och respektera och de som arbetar inom förskolan ska enligt Lpfö98 också verka för att utveckla både modersmål och majoritetsspråket svenska hos tvåspråkiga barn.

Referenslitteratur

Arnberg, L. (2004). *Så blir barn tvåspråkiga*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Axelsson, M, Lennartson-Hokkanen, I & Sellgren, M. (2002). *Den röda tråden: Utvärdering av Stockholms stads storsatsning – målområde språkutveckling och skolresultat*. Stockholm: Rinkeby Språkforskningsinstitut.

Axelsson, M. (1999). *Tvåspråkiga barn och skolframgång – mångfald som resurs*. Stockholm: Rinkeby Språkforskningsinstitut.

Baker, C. (1996). *Barnets väg till tvåspråkighet: Råd till föräldrar och lärare i förskola och grundskola*. Uppsala: Förlaget Påfågeln.

Benckert, S, Håland, P. & Wallin, K. (2008). *Flerspråkighet i förskolan*. Stockholm: Liber.

Benson, C. (2004). Do we expect too much from bilingual teachers? Bilingual teachers in developing countries. *International Journal of Bilingual Education & Bilingualism* 7, 204-221.

Bozarlan, A. (2001). *Möte med mångfald förskolan som en arena för integration*. Stockholm: Runa Förlag.

Bredänge, G. (2003). *Gränslös pedagog – fyra studier om utländska lärare i svensk skola*. Göteborg: Göteborgs Universitet.

Byring, R, Korkman, M, Mickos, A & Westman, M. (2008). Language profiles of monolingual and bilingual Finnish preschool children at risk for language impairment. *International Journal of Language & Communication Disorders* 43, 699-711.

Dahllöf, A & Ekelund, G (2005). *Skarpa lägen*. Stockholm: Sveriges Utbildningsradio (UR).

El Rafie, Y. (2009) *Porträttet Sabuni*. Språktidningen. Nr 4, s. 40-43.

UNICEF: FN:s Konvention om barnets rättigheter (1989).

Goel, N. (1979). *Hur bristen på tvåspråkiga resurser orsakar psykiska problem hos invandrarbarn*. Stockholm: Stockholms universitet.

Hays, J. (2009) Steps forward and new challenges: indigenous communities and mother-tongue education in southern Africa. *International Journal of Bilingual Education & Bilingualism* 12, 401-413.

Håkansson, G. (2003). *Tvåspråkighet hos barn i Sverige*. Lund: Studentlitteratur.

- Ivarsson, P-M. (2003). *Barns gemenskap i förskolan*. Stockholm: Elanders Gothab
- Jacobsson, E. (2002) Forskare: Många tror att de pratar mycket med barnen. *Lärarnas Tidning* 1. (www.lararnastidning.net)
- Ladberg, G. (1996). *Barnen och språken: Tvåspråkighet och flerspråkighet i familj och förskola*. Lund: Studentlitteratur.
- Ladberg, G. (2003). *Barn med flera språk*. Stockholm: Liber AB.
- Utbildningsdepartementet (1998). *Läroplan för förskolan. Lpfö 98*. Stockholm: Fritzes.
- Rubinstein Reich, L, Wesén, B. (1986). *Observera mera!* Lund: Studentlitteratur.
- Rich, S & Davis, L. (2007). Insights into the strategic ways in which two bilingual children in the early years seek to negotiate the competing demands on their identity in their home and school worlds. *International Journal of Early Years Education* 15, 35-47.
- Rontu, H. (2005). *Språkdominans i tidig tvåspråkighet: Barnets kodväxling i kontext*. Åbo: Åbo Akademis förlag.
- Roth, H I. (1996). *Mångfaldens gränser*. Stockholm: Arena.
- Salameh, E-K. (2003). *Language impairment in Swedish bilingual children – epidemiological and linguistic studies*. Lund: Studentlitteratur.
- Sotero-González, L. (2008). The hybrid literacy practices of young immigrant children: Lessons learned from an English-only classroom. *Bilingual Research Journal* 31, 75-93.
- SOU 2005:56. *Det blågula glashuset – strukturell diskriminering i Sverige*. Integrations- och jämställdhetsdepartementet. Utredningen om strukturell diskriminering på grund av etnisk eller religiös tillhörighet
- Stukat, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Tuomela, V. (2001) *Tvåspråkig utveckling i skolåldern*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Ylikiiskilä, A. (2001). *Tvåspråkiga skolbarns verbanvändning i svenska*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.

Bilaga 1

Hej!

Du har gett ditt godkännande till att delta i en mindre intervjustudie kring ämnet *tvåspråkiga pedagoger*. Studier kring två- eller flerspråkiga pedagogers perspektiv på förskolan är få, så ditt deltagande i denna intervju är värdefullt.

Frågorna får du tillgång till ca en vecka innan det enskilda intervjutillfället så att du i lugn och ro kan få en uppfattning om hur intervjun kommer att se ut. Jag har tänkt spela in intervjuerna på mp3-filer via en ljudupptagare för att vara säker på att det du säger blir korrekt uppfattat av mig. Vill du inte att jag ska spela in intervjun kommer jag att anteckna istället och eventuellt höra av mig för att försäkra mig om att jag uppfattat svaren korrekt.

Intervjufrågorna kommer att utgå ifrån att tvåspråkighet är något positivt och värdefullt. Svaren kommer att användas som underlag för ett examensarbete i didaktik via Högskolan i Gävle. Examensarbetet kommer att publiceras på Diva-portalen som är en samlingssida för examensarbeten och forskningspublikationer för universitet och högskolor över hela Sverige. I färdig form kommer din medverkan att vara anonym - dvs ditt namn, förskolans namn och staden Y kommer inte att nämnas. Om du önskar begränsa din medverkan, t.ex. att du inte vill bli citerad i vissa frågor, är det inga problem. Om du skulle vilja ha ett exemplar av examensarbetet i pappersform går det givetvis bra.

Om du undrar över något är dessa mina och min handledares kontaktuppgifter:

Elyse Dahlberg
XXXXXX XXXXXX X
Xxx xx XXXXXX

xxx-xxxxxxx, xxxx-xxxxx

xxxxx@xxxxxx.xxx

Gabriella Åhmansson
XXXXX XXXXXXXX
Xxx xx XXXXXX

xxx-xxxxxxx, xxxx-xxxxx

xxx@xxx.xx

Bilaga 2

Frågor till intervjuer

- 1) Berätta lite om din bakgrund, t.ex. hur du kom till Sverige.
- 2) Vilka språk talar du?
- 3) När bestämde du dig för att bli förskollärare?
- 4) Hur länge har du arbetat på Förskolan Blå?
- 5) Förskolan Blå har idag ett uttalat fokus på att utveckla barnens svenska. Hur har denna förskolas språkfokus utvecklats sedan du började arbeta där? Finns det en kontinuitet i utvecklingen eller har man bytt fokus från en termin till en annan?
- 6) Finns det/har det funnits ett engagemang för tvåspråkighet på förskolan Blå? Om ja, kan du berätta om det?
- 7) Finns det barn som har samma modersmål som du eller på annat sätt talar samma minoritetsspråk på förskolan?
- 8) Hur definierar du själv tvåspråkighet?
- 9) Är det viktigare att behärska svenska fullt ut jämfört med att ha goda, men inte fulländade, kunskaper i två språk?
- 10) Händer det att du använder ditt modersmål på förskolan? I vilka sammanhang?
- 11) Har du någon gång upplevt det som negativt att behärska flera språk? Om ja, berätta.
- 12) Skulle du önska att man tog hänsyn till språk när nya barn skolas in, så att barn som talar samma modersmål som du, fick plats på avdelningen där du arbetar? Är det möjligt att göra så i dagsläget?
- 13) Kan barn som har svenska föräldrar gynnas av att personal på deras förskola talar flera språk?
- 14) Språkkunskaper innebär också kulturkunskaper. Hur ser du på det i relation till ditt arbete? (Gynnar dessa kunskaper din yrkesroll, t.ex?)
- 15) Finns det något du vill tillägga?